

TOPLANTI NO: 24

YÖNETİŞİM TOPLANTILARI

YER : Pine Bay Otel
TARİH : 24.09.2025
GÜNDEM : Turizm
TEMSİLCİ : Pelin SEVEN AKSU

TMMOB MİMARLAR ODASI KUŞADASI TEMSİLCİLİĞİ RAPORU

Kuşadası, Cumhuriyet dönemiyle birlikte Türkiye'nin en eski ve öncü turizm destinasyonlarından biri haline gelmiş ve 1930'lerden günümüze yaklaşık yüz yıllık bir turizm serüveni yaşamıştır. Bu süreç, 1930-1960 dönemindeki "doğuş", 1961-1989 arasındaki "büyüme ve gelişme" ve 1990-2014 yıllarındaki "olgunlaşma" evreleriyle tanımlanabilir. İlk evrede Efes ve çevresindeki antik kentlerle başlayan turistik ilgi, ikinci evrede kruvaziyer turizmi ve devlet teşvikleriyle hız kazanmış, üçüncü evrede ise her şey dahil sistem ve uluslararası zincir oteller aracılığıyla kitlesel turizme evrilmiştir. Bu gelişim süreci Kuşadası'nı Ege'nin en önemli turizm merkezlerinden biri haline getirirken, ekonomik katkılar sağlamış; aynı zamanda kentsel mekânın üretim biçimlerini, kırsal alanların kullanımını, kültürel mirasın korunmasını ve toplumsal yaşamı köklü biçimde dönüştürmüştür. Bugün Kuşadası, kıyı alanlarından kırsal köylerine, tarihi merkezinden yeni gelişme bölgelerine kadar farklı mekânsal ölçeklerde bu tarihsel dönüşümün izlerini taşımaktadır. Ancak hızlı büyüme, beraberinde mekânsal düzensizlik, çevresel tahribat, altyapı yetersizlikleri, kültürel değerlerin aşınması, güvenlik sorunları ve toplumsal uyum kaybı gibi karmaşık sorunları da getirmiştir. Bu nedenle turizmin yönetimi yalnızca "beş yıldızlı oteller" ya da "kruvaziyer turizmi" ölçeğinde değil; yapı, çevre, ekoloji, ekonomi, sosyoloji ve kültürel mirasın birlikte değerlendirildiği disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Kuşadası'nın yaklaşık yüz yıllık turizm serüveni, kentin mekânsal örgütlenmesinden toplumsal yapısına kadar derin etkiler yaratmıştır. Ancak turizmin plansız büyümesi; kıyıların betonlaşması, kırsal alanların kimlik kaybı, altyapı yetersizlikleri, barınma hakkının zedelenmesi, kültürel miras alanlarına yönelik baskılar ve güvenlik sorunları gibi çok boyutlu krizleri de beraberinde getirmiştir. Bu noktada yalnızca sorunların tespiti yeterli değildir; merkezi ve yerel yönetimlerin eşgüdümüyle mekânsal sürdürülebilirliği, kültürel mirasın korunmasını, toplumsal belleğin güçlendirilmesini ve yerel halkın yaşam kalitesini önceleyen politika araçlarının devreye alınması zorunludur. Yasal düzenlemelerin, imar denetimlerinin ve katılımcı planlama mekanizmalarının etkinleştirilmesi; turizmin yalnızca ekonomik değil aynı zamanda kültürel ve toplumsal bir yaşatma aracı olarak yeniden tanımlanması gerekmektedir. Aşağıda, Kuşadası'nın turizm temelli dönüşüm sürecinde öne çıkan başlıca sorun alanları ve bunlara yönelik çözümci yaklaşımlar ele alınmaktadır.

Kıyı Alanlarının Aşırı Kullanımı

Kuşadası turizminin başlangıcında en önemli çekicilik unsuru deniz ve kıyı hattı olmuştur. 1960'larda kruvaziyer turizminin başlamasıyla liman inşası tamamlanmış, Güvercinada karaya bağlanmış ve kıyı kullanımı turizm yatırımlarına açılmıştır. Ancak bu süreçle birlikte sahil bandında otel, marina ve yazlık siteler hızla artmış; kıyılar betonlaşmış, doğal ekosistemler tahrip olmuş ve kamusal erişim giderek kısıtlanmıştır. Kamusal plajların daralması, ekolojik taşıma kapasitesinin aşılması ve sit alanlarının korunmasında yaşanan zorluklar, hem çevresel hem de toplumsal riskler doğurmaktadır.

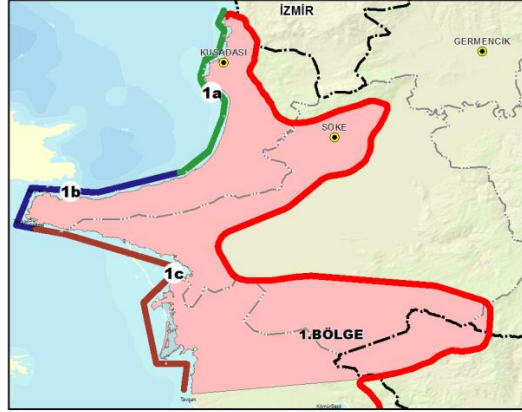
Planlama belgeleri de bu çelişkiye işaret etmektedir. Aydın-Muğla-Denizli Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Kuşadası Merkez Alt Bölgesi'ni kıyı turizmi ve ikinci konut alanlarıyla tanımlarken; Dilek Yarımadası ve Büyük Menderes Deltası'nı milli park ve güneybirlik turizm alanları olarak belirlemiştir. Ayrıca Aydın-Muğla İlleri 1/50.000 Ölçekli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, bu bölgelerin doğal sit niteliğini vurgulayarak kıyıların koruma-kullanma dengesi çerçevesinde planlanması gerektiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla kıyıların yalnızca yatırım alanı olarak değil, tarihsel ve ekolojik bütünlüğü korunacak kamusal ortak değerler olarak görülmesi kritik önem taşımaktadır.

1A- Kuşadası Merkez Alt Bölgesi; Kuşadası İlçe merkezinin kuzeyi ile Davutlar Mahallesini içine alıp Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı girişine kadar uzanan bölgeyi içine almaktadır.

1B- Dilek Yarımadası Bölgesi; Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkını içine alan ve Söke ilçe sınırı arasında kalan alanı kapsamaktadır.

1C- Büyük Menderes Alt Bölgesi; Söke ilçe sınırı ile Tavşan Burnu tabiat parkı arasındaki alanı kapsamaktadır.

Harita 8: 1. Bölge / Kuşadası – Söke Bölgesi

Aydın-Muğla İlleri 1/50 000 Ölçekli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı – Plan Açıklama Raporu, syf.89

Kırsal Alanların Dönüşümü

1930–1960 döneminde Kuşadası'nda halkın temel geçim kaynağını tütüncülük, zeytincilik, balıkçılık ve şarap imalatı oluştururken, turizmin gelişmesiyle bu faaliyetler hızla gerilemiş; tarım alanları elden çıkarılmış ve yerel ekonomi giderek turizme bağımlı hale gelmiştir. Günümüzde Şirince, Kirazlı ve çevre köylerde artan agro-turizm ve butik otelcilik faaliyetleri, geleneksel taş evlerin turistik işletmelere dönüşmesine, kırsal peyzajın kimliğini yitirmesine ve özgün yaşam biçimlerinin turistik gösteriye indirgenmesine yol açmaktadır. Turizmin kırsal ekonomiye katkısı yadsınamaz; ancak bu katkının sürdürülebilir olabilmesi için üretici kooperatiflerinin güçlendirilmesi, mimari restorasyonların denetimli biçimde yürütülmesi ve köy mimarisinin korunmasına yönelik rehberlerin oluşturulması gerekmektedir. Böylece hem ekonomik çeşitlilik hem de kültürel süreklilik güvence altına alınabilir.

Altyapı Yetersizlikleri ve Mevsimsel Yoğunluk

1960'lardan itibaren turist sayısındaki hızlı artışa rağmen altyapı yatırımlarının aynı ölçüde gelişmemesi, Kuşadası'nda kronik sorunlar yaratmıştır. Özellikle kanalizasyon ve arıtma sistemlerindeki yetersizlikler, uzun yıllar kentin en büyük imaj kaybı olmuştur. Günümüzde yaz aylarında nüfusun birkaç katına çıkması, su, enerji ve atık yönetiminde kapasite aşımına yol

Adres : İkiçeşmelik Mah., Süleyman Demirel Bul., No:31/4 Kuşadası/AYDIN
E-posta : kusadasi@mo.org.tr
Telefon : 0256 612 28 90
Web : <https://kusadasi.izmimod.org.tr/>

Ayrıntılı Bilgi İçin : Pelin Seven Aksu
Başkan

açmaya devam etmektedir. Bu sorunların kalıcı biçimde aşılabilmesi için mevsimsel dalgalanmaları dikkate alan esnek altyapı planlaması, akıllı su ve enerji yönetim sistemlerinin kurulması, atık ayrıştırma ve geri dönüşüm uygulamalarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi, yağmur suyu hasadı ve gri su kullanımına yönelik düzenlemelerle kaynakların verimli kullanılması, hem turizmin sürdürülebilirliğini hem de yerel halkın yaşam kalitesini güvence altına alacaktır.

Konut ve Turizm Çatışması

Turizmin büyüme evresinde (1961-1989) devlet teşvikleriyle otel ve tatil köyleri hızla inşa edilmiş, 1990'lardan itibaren ise yazlık siteler ve rezidanslarla konut piyasası turizm eksenli bir yapıya bürünmüştür. Bu süreç, yerel halkın barınma ihtiyacını geri plana iterken konut fiyatlarını yükseltmiş, kira piyasasında spekülatif baskılar yaratmış ve sosyal adaletsizlikleri derinleştirmiştir. Günümüzde turizm amaçlı konut üretimi, özellikle de turizm imarlı alanların fiilen konut olarak kullanılmaya başlanması, yerleşik halkın merkezden uzaklaşmasına yol açmakta ve barınma hakkını zedeleyen en önemli dinamiklerden biri haline gelmektedir. Bu nedenle sosyal konut politikalarının güçlendirilmesi, turizm amaçlı yapılaşmaya kota ve sınırlamalar getirilmesi ve konut üretiminde toplumsal ihtiyaçların öncelikli olarak gözetilmesi Kuşadası'nın sürdürülebilir kentsel gelişimi açısından kritik önemdedir.

Kültürel Miras Alanlarına Yönelik Baskılar

Kuşadası'nın turizmdeki yükselişi, Efes ve Meryem Ana gibi kültürel değerlerin cazibesıyla başlamış; ancak büyüme evresinden itibaren artan ziyaretçi sayıları bu alanların taşıma kapasitesini zorlamış ve mirasın korunmasını güçleştirmiştir. Öküz Mehmet Paşa Kervansarayı, Kaleiçi, Efes ve çevresindeki antik kentler ile Güzelçamlı Milli Parkı, kontrolsüz turizm baskısı ve plansız etkinlikler nedeniyle hızlı yıpranmaya maruz kalmaktadır. 2020'de Kuşadası'na ait iki yapının UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne girmesi, bu mirasın küresel ölçekte değerini bir kez daha ortaya koymuştur. Bu değerlerin sürdürülebilir biçimde korunabilmesi için turizm planlamasında miras odaklı rotaların oluşturulması, ziyaretçi yönetimi ve taşıma kapasitesi denetimlerinin uygulanması, bilimsel araştırmalara dayalı koruma stratejilerinin geliştirilmesi ve turizm gelirlerinin restorasyona aktarılması kritik önem taşımaktadır.

Ziyaretçi Yönetimi ve Taşıma Kapasitesi

1960'larda seçkinlerin ve elit grupların ilgisiyle moda bir destinasyon haline gelen Kuşadası, 1980'lerden itibaren kitlesel turizme açılmış, 1990'larda ise "her şey dahil" sistemle endüstrileşmiştir. Bu dönüşüm, ziyaretçi profillerinde nitelik kaybına, küçük işletmelerin gelir kaybına ve kentsel mekânın hızla tüketilmesine yol açmıştır. Günümüzde kontrolsüz kitle turizmi, tarihi ve doğal alanlarda kalabalık baskısı yaratarak hem fiziksel tahribata hem de mirasın yüzeyselleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ziyaretçi yönetim planlarının hazırlanması, taşıma kapasitesine dayalı giriş sınırlamaları, dijital rezervasyon sistemlerinin uygulanması ve sürdürülebilir turizm rotalarının geliştirilmesi, hem kültürel ve doğal mirasın korunması hem de ziyaretçi deneyiminin iyileştirilmesi açısından kritik önemdedir.

Yerel Bellek ve Sosyo-Kültürel Dönüşüm

Turizmin doğuş evresinde turist-yerel halk ilişkisi birebir, samimi ve misafirperverliğe dayalı iken, büyüme ve olgunlaşma dönemlerinde bu ilişkiler giderek kişiliksizleşmiş; kültürel yozlaşma, suç oranlarında artış ve toplumsal uyum kaybı yaşanmıştır. Madde kullanımı, , silahlı çatışmalar, hırsızlık ve dolandırıcılık gibi kriminal olaylar kentin imajını olumsuz etkilerken, turizmin yoğunluğu yerel halkın gündelik yaşam pratiklerini dönüştürmüş, geleneksel kültürel değerler ticarileşmiştir. Bugün Kuşadası'nın turizm kenti kimliği "güvensiz, kontrolsüz, betonlaşmış" bir imajla anılmaktadır. Bu olumsuz algının aşılması ve toplumsal belleğin güçlendirilmesi için sözlü tarih projelerinin yaygınlaştırılması, kültürel etkinliklerin desteklenmesi, yerel katılım mekanizmalarının oluşturulması ve turizmin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda kültürel bir yaşatma aracı olarak yeniden tanımlanması kritik önem taşımaktadır.

Kent İmajı, Güvenlik ve Kamusal Düzen

Kuşadası'nın imajı tarihsel olarak "misafirperverlik ve özgünlük" üzerinden şekillenmişken, günümüzde "şantiye, talan, güvensizlik ve çevresel bozulma" ile anılmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, turizmde sürdürülebilirliği tehdit eden en temel güven sorununu ortaya çıkarmaktadır. Şantiye yoğunluğu, tarımsal alanların yapılaşmaya açılması, yeşil karşıtı uygulamalar, kriminal olaylar ve kentsel kontrolsüzlük, hem yerel halkın yaşam kalitesini düşürmekte hem de ziyaretçilerin deneyimini olumsuz etkilemektedir. Kuşadası'nın yeniden güçlü bir turizm kimliği kazanabilmesi için kent bütününde düzen, güven, temizlik, teknolojik altyapı ve ulaşılabilirlik standartlarının sağlanması; kamusal alanların estetik, işlevsel ve

erişilebilir biçimde tasarlanması gerekmektedir. Geleneksel misafirperverlik kültürüyle uyumlu, güven veren bir kentsel atmosferin yaratılması ise kentin sürdürülebilir imajının yeniden inşasında vazgeçilmez bir önkoşuldur.

SONUÇ

Kuşadası'nın turizm serüveni, tarihsel olarak tarımsal üretimden kitlesel turizme, samimi misafirperverlikten endüstriyellemeye uzanan bir dönüşüm çizgisi ortaya koymaktadır. Ancak bu süreç çevresel bozulma, sosyal adaletsizlik, altyapı sorunları ve güven kaybı gibi derinleşen sorunları da beraberinde getirmiştir. Bugün esas mesele, turizmi yalnızca ekonomik kalkınma aracı olarak değil; mekânsal sürdürülebilirlik, kültürel mirasın korunması, kırsal-kentsel dengelerin gözetilmesi, kamusal erişim hakkının güvence altına alınması ve toplumsal belleğin güçlendirilmesiyle birlikte ele alabilmektir.

Mimarlık disiplini, bu dönüşümün planlama, tasarım ve koruma süreçlerinde sorumluluk üstlenirken; ekoloji, sosyoloji, ekonomi ve kültürel çalışmalarla ortaklaşa bir vizyon geliştirmek zorundadır. TMMOB Mimarlar Odası Kuşadası Temsilciliği olarak vurgulamak gerekir ki, turizm politikaları yalnızca yatırım odaklı değil; mekânsal, kültürel ve toplumsal bütünlük temelinde yeniden kurgulanmalı, böylece Kuşadası'nın sürdürülebilir bir gelecek perspektifi kazanması sağlanmalıdır. Sürecin her aşamasında temsilcilik olarak üzerimize düşen her türlü sorumluluğu yerine getirmeye ve izleyici, raporlayıcı ve çözüm odaklı katkı sunmaya hazır olduğumuzu bir kez daha vurgulamak isteriz.

Saygılarımızla,

TMMOB MİMARLAR ODASI KUŞADASI TEMSİLCİLİĞİ

Referanslar ve İlgili Kaynaklar;

- Aydın-Muğla İlleri 1/50 000 Ölçekli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı – Plan Açıklama Raporu
- Üçer N., Tarihi Dokuların Sürdürülebilirliğinde Turizm Kaynaklı Değişimlerin Etkileri: Kuşadası Dağ Ve Camii-Kebir Mahalleleri Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2011
- Arslan E., Kuşadası Turizminin Gelişimi: Tarihsel Bir Değerlendirme, Anatolia:Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt 34, Sayı 3: 10 – 28, 2023

Adres : İkiçeşmelik Mah., Süleyman Demirel Bul., No:31/4 Kuşadası/AYDIN
E-posta : kusadasi@mo.org.tr
Telefon : 0256 612 28 90
Web : <https://kusadasi.izmimod.org.tr/>

Ayrıntılı Bilgi İçin : Pelin Seven Aksu
Başkan